

УДК 327:911.3(497.11)"20"

Миломир Степић*

Институт за политичке студије
Београд

ЛАЖНА БУРИДАНОВСКА ДИЛЕМА СРБИЈЕ**

Сажетак

Аутор полази од тезе да српска геополитичка оријентације има обресе неотиоистичког несврстаноликог лавирања, са мање или више наглашеном прозападном оријентацијом, те реторички истицаним пријатељством са Русијом. Такво опредељење политичка номенклатура оправдава доминацијом ЕУ и НАТО, и опкољеношћу Србије чланицама тих евроатлантистичких организација. У раду се, пак, износе аргументи којима се доказује да су својства, циљеви и перспективе евроатлантизма у суштинској колизији са српским цивилизацијским идентитетом и геополитичким интересима, и да прокламовани „безалтернативни пут“ Србије дугорочно представља странпутицу. Упоредо, анализирано је руско неоевроазијство као алтернативна интеграција која привлачи све више моћних земаља. Будући да значајно место даје Православној цивилизацији, да има континенталистички геополитички карактер, да прокламује уравнотеженији мултиполарни поредак, да је у економском успону и да није антисрпски настројена – неоевроазијска интеграција много више одговара српским интересима. Заоштравање односа између Запада и Русије, тј. између евроатлантизма и неоевроазијства, учиниће да српска (лажна) неодлучност постане конрапродуктивна.

Кључне речи

Геополитика, евроатлантизам, (нео)евроазијство, псеудонеутралност, Србија

СРБИЈА У ЕКСПЕРИМЕНТУ: „КАЛЕМЉЕЊЕ“ ТИТОИСТИЧКОГ ЈУГОСЛОВЕНСТВА И НЕСВРСТАВАЊА У ПОСТМОДЕРНИМ (ГЕО)ПОЛИТИЧКИМ ПРИЛИКАМА

Критичари често меарају Србији и Србима, тј. њиховој „елити“, да нису схватили значај пада Берлинског зида и окончања Хладног рата, те да се нису прилагодили победи Запада и новим геополитичким приликама на глобалном, европском и балканском плану. При томе, занемарују да је српски маневарски простор био веома мали, да су САД и чланице НАТО и ЕЗ/ЕУ априори показале

---

* Доктор географских наука, редовни професор, научни саветник

** Овај рад је настао као резултат рада на пројекту бр. 179009, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

и практично доказале изразиту антисрпску оријентацију, да су српски суседи и унутар бивше СФРЈ и изван ње искористили шансу за разобручени реваншизам и остварење сопствених интереса (нарочито територијалних), те да је српско деловање у тим околностима било инхибирано аутодеструктивним наслеђем заједничке државе и идеологије. То, наравно, не оправдава српске вође зашто у тешким тренуцима нису учинили више за националне интересе. Када већ маратонски и унапред очигледно јалови преговори о опстанку југословенске федерације нису успели и када су Словенци и Хрвати кренули у *оружану сецесију*, једини излаз несумњиво је требало тражити у брзој српској војној победи, а потом (или упоредо) у каквој-таквој нагодби са западним силама (првенствено са САД и Немачком) како би се фактичко стање и границе „на терену“ политички валоризовали.

Уместо тога, српска номенклатура дозволила је да буде увучена у дуг, исцрпљујући оружани сукоб и „лабиринт“ отупљујућих преговора и мировних планова диктираних од стране Запада (самопроглашеног „међународном заједницом“). Такође, она није успела да се ослободи очигледно дубоко усађеног „чипа“ поштовања уставних и законских одредаба, друштвених односа и федеративног устројства нестајуће државе, а нарочито граница република и покрајина, и то у драматичном времену када су се сви остали – и страни фактори и локални српски супарници – понашали крајње макијавелистички. Кључни пропуст, са далекосежним последицама, био је неспровођење радикалне и доследне *дејугославизације* и *детитоизације* свих порасрпског друштва – од културе и просвете, до полиције и војске. Јер, југословенство је било и остало негација српства, а титоизам антисрпски мутант комунистичке идеологије.⁶ И један и други феномен на Србе је деловао деструктивно и оставио бројне негативне последице – идентитетске, демографске, етно-психолошке, територијалне, цивилизацијске, економске, геополитичке... Српски колективни „имунолошки систем“ био је разорен и тешко је пружао отпор новим атацима који су уследили са доласком глобалистичког униполаризма.

У српском постјугословенском лутању било је неопходно да се брзо напусти супранационална утопија и покрене ренесанса националног идентитета, а да се на државотворном и политичко-територијалном плану оквир СФР Југославије ургентно замени конституисањем интегралне српске државе у границама етно-историјских српских земаља. Али, уместо унапред припремљеног националног програма и његове бескрупулозне реализације (као што су, уосталом, то учинили Словенци и Хрвати, а потом и други), уследило је колебање, одуговлачење, расипање гумиљовљевске „пасионираности“, губљење геополитичког темпа и државотворног *timing*-а. Српски супарници су се консолидовали, а западне силе преузеле иницијативу, реактивирајући историјско-геополитичке константе, али и предрасуде и стереотипе. Србима, перцепираним као „руска предстража на Балкану“ и „коњовоци руских козака до топлих мора“, чинили су оно што су

---

⁶ Миломир Степић, „Српски пример детериторијализације националног интереса“, *Национални интерес*, год. XI, vol. 24, бр. 3/2015, Институт за политичке студије, Београд, 2015, стр. 28, 29.

желели и припремали Русима, али (још) нису могли да остваре. Сходно томе, ангажовањем не-српских елемената у бившој Југославији, вршено је масовно физичко уништавање и протеривање српског становништва, фрагментација и редуковање српског простора, безочна пропагандна сатанизација Срба и српске елите, економско девестирање спровођењем санкција, пљачкашком приватизацијом и многим наметнутим мерама... На Републику Српску Крајину, Републику Српску и Србију и Црну Гору (СРЈ) извршена је оржана агресија (НАТО), потом продужена тзв. хибридном ратом и тзв. обојеним револуцијама.

Упоредо, како би се српско страдање релативизовало, а легитимни српски интереси оспорили, сталним притисцима српска унутрашња и спољна политика доведена је у инфериорну и дефанзивну позицију. САД и ЕУ су свима дозволили да несметано испољавају и спроводе најекстремније антисрпске шовинистичке и агресивне активности, а управо над Србима, Србијом и Републиком Српском поставили су да стално виси Дамоклов мач осумњичености за претећи национализам, експанзионистичко великосрпство, изазивање грађанско-верског рата, агресију, чак и геноцид (у Сребреници). У тим околностима није било једноставно оријентисати земљу на унутрашњем и спољашњем плану. И направљен је погрешан корак: кренуо је „цунами“ оправдавања, извињавања, „посипања пепелом“ и снисходљивости, што је не само водило ка сурвавању националног самопоштовања, већ и националних интереса.

Да би доказала „преумљење“, „суочавање са прошлошћу“ и „разлаз са политиком деведесетих“, српска званична политика посегнула је за најгором, анахроним, национално и државно самоубилачком опцијом – *титоистичким неојугословенством* на унутрашњем и *титоистичком неонесврстаношћу* на спољашњем плану. Будући да је таква оријентација током Хладног рата била прозападна, поверовало се да ће тај образац бити успешан и у постмодерном додворавању Западу. Да ли су и једно и друго само камуфлажа и ескиважа да би се ненаклоњени Запад умилостивио док не дође до прерасподеле моћи, или се, пак, ради о стварном и неупитном евроатлантистичком опредељењу као „једином паметном избору“? Да ли се води мудра, одговорна и не претерано прокативна српска национална и проруска (неоевроазијска) политика, али прикривена прагматичним грађанизмом, интернационализмом и вестернизмом? Докле је одрживо српско „ходање по жици“ и самозаваравање да се тако може надмудрити и Запад и Исток, и евроатлантизам и неоевроазијство?

УПОЗОРЕЊЕ СРБИЈИ: ПРОШЛОСТ, САДАШЊОСТ И БУДУЋНОСТ ЕВРОАТЛАНТИЗМА

У лавини глорификовања евроатлантизма прикрива се његова права природа, тешко се схватају пројектовани геополитички циљеви и замагљује судбина не само појединачних земаља-чланица, већ и оних на које настоји да усиса, желеле оне то или не. Појмовна релативизација, која се пласира ради стварање збрке и „завођења за Голеш-планину“, користи се као постмодерно средство пропагандног рата усмереног на тенденциозно стварање погрешне

слике о евроатлантизму да би се, на једној страни, он учинио прихватљивијим, а са друге стране, како би се обесмислио отпор. У првом реду, требало би подсетити зашто, како и у којим историјским околностима је настао евроатлантизам, каква је била његова почетна и потоња улога, на којим геополитичким принципима и законитостима је утемељен, чије интересе је најпре имао задатак да реализује, а против кога је био уперен? Одмах затим, нужно је потражити одговор на питања зашто није и он сишао са историјско-геополитичке сцене када је поражен и онемоћао његов источни супарник, коју прилику је искористио да се извргне у „светског жандарма“ Новог (униполарног) поретка и „батину“ за наметање глобализма, у којим правцима се шири и кога „таргетира“ као (архи)непријатеља, где грозничаво „тражи посао“ и интервенише не обазирајући се на међународна правила и право? А кључна дилема је да ли ће у будућности бити заустављен и зауздан, или ће остати инструмент америчке планетарне хегмоније? Или, како би то рекао Чомски, „шта то (у ствари) хоће Америка“ да у постмодерним геополитичким условима постигне постредством (трансформисаног) евроатлантизма?

У теоријском геополитичком смислу, евроатлантизам се темељи на маритимном идентитету, „моћи мора“, таласократији. У складу са „природним антагонизмом“⁷ и темељним постулатима геополитике, његов логични, непомирљиви и вечити супарник у борби за превласт – од глобалног, (транс)океанског и (транс)континенталног, до макро-, мезо- и микрорегионалног – јесте континентализам, „моћ копна“, телурократија, тј. евроазијство у класичној и новој варијанти. САД, водећа земља Новог света и персонификација евроатлантизма, капитализујући позицију јединог, правог и вишедимензионалног победника у Другом светском рату, препознале су шансу за постизање глобалне доминације. На темељима концепцијских поставки Мехенове „поморске моћи“, Мекиндеровог Heartland-а и Спајкменовог Rimland-а, спровеле су практично окруживање, баражирање и сузбијање („обуздавање“) највеће и најмоћније земље Старог света, отелотворења евроазијског континентализма – „руског колоса“ (СССР). Сходно том мега-интересу, али и геополитичком идентитету, САД су дуж обода Евроазије ангажовале вазале („савезнике“), те створиле два прекоокеанска мостобрана и низ стратешких блокова. Најважнији је био на западу Европе, а састојао се од војно-безбедносног „аверса“ (НАТО, настао 1949.) и економско-политичког „реверса“ (ЕЗУЧ, формирана 1951., а потом трансформисана у ЕЕЗ, ЕЗ и ЕУ) исте, јединствене евроатлантске интеграције. Дакле, и НАТО и ЕУ су „чеда“ Хладног рата, чија функција је била војно-стратегијска, геополитичка и геоekonomsка борба против телурократског, совјетског, односно (про)руског Истока.

НАТО и ЕЗ/ЕУ наставили су да трају и по окончању Хладног рата. Штавише, територијална експанзија и јачање унутрашње кохезије били су доказ тријумфа. Међутим, њихов суштински *raison d'être* престао је да постоји, иако „све-

---

⁷ Историчар Љ. Ристић *природним антагонизмом* назива ривалитет таласократске Велике Британије и телурократске Русије у Евроазији током 19. века. Видети у: Љубодраг Ристић, *Србија у британској политици 1889-1903*, Балканолошки институт САНУ, Београд, 2014, стр. 507.

доцима епохе“ на размеђу другог и трећег миленијума то није тако изгледало. Евроатлантизам је о(п)стајао као последица геополитичке инерције, али његов „механизам“ је временом, лагано, па све брже, почео да успорава. И док се НАТО успешније прилагодио новим условима, преобразио се из (формално) одбрамбеног у агресивни војни савез, ангажовао се изван граница својих чланица, еуфемистички се појављивао под фирмом различито именованих „мировних снага“ (нарочито у постјугословенском простору), изазивао сукобе широм света, а потом интервенисао у служби углавном америчких интереса, никада не престајући да извршава своју главну „мисију“ померања према руским границама, ЕУ је почела брже да показује знаке дисфункционалности. Почетној, „конструкцијској грешци“ придружили су се нови, множице проблема на које није било адекватног одговора. Неспособност да се средином друге деценије 21. века заустави имиграциони муслимански талас, да се одбије амерички налог о увођењу санкција Русији мимо сопствених интереса и да се супротстави „епидемији“ исламистичког тероризма јесте само „врх леденог брега“ кризе у коју је бесповратно ушла ЕУ. И десило се оно што је шокирало ЕУ-фанатике, нарочито у земљама које су у „чистилишту“ недогледног предприступног „отварања поглавља“ – *Brexit* као лакмус ентропије.

Ако је све ово неупитна „жива стварност“, зашто, онда, српске политичке вође срљају у НАТО и ЕУ? Евроатлантске интеграције су супранационалне, те су стога за српски народ, српске земље и Србију прекоредне, неприродне и нелогичне јер још није обављена српска национална интеграција. НАТО и ЕУ ће и даље остати оно што су били и јесу – творевине Западне цивилизације.⁸ А она је не само другачија, него и супротстављена Православној цивилизацији, којој Срби несумњиво припадају. Тој фундаменталној опречности и покушају наметања цивилизацијске конверзије прикључује се и геополитичка некомпатибилност српског телурукратског и западног таласократског идентитета, што све води веома опасној и национално погубној сутрашњици – индукованој геополитичкој растрзаности и шизофренији.⁹ Уосталом, показало се да су и НАТО и ЕУ не само ненаклоњени Србима, већ дугорочно политички, економски и војно анахроне организације. С обзиром на ове чињенице, да би се српски „пут на Запад“ спроводио са што мање отпора, у јавном дискурсу се прибегло опробаном лукавству о „злом“ (НАТО) и „добром полицајцу“ (ЕУ).

---

⁸ С. Хантингтон је недвосмислено констатовао да су ЕУ и НАТО „западне организације“ (у том контексту, за Грчку је тврдио да представља „аномалију, православног аутсајдера“ унутар њих). Видети у: Samuel P. Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon & Schuster, New York, 1996, p. 163.

⁹ *Растрзаном земљом* (torn country) С. Хантингтон назива ону коју њено политичко вођство, упркос противљењу већине народа и интелектуалне елите, настоји да премести из једне цивилизације у другу (углавном да позападњачи, тј. унесе „западни вирус“). Такву земљу требало би разликовати од *поцепане земље* (cleft country), унутар које постоји конфликтна расна, етничка и идеолошко-политичка подељеност. Видети у: S. Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, pp. 137-138.

Међутим, ништа није могло да умањи омраженост НАТО због његовог континуираног антисрпског деловања током ратног разби-распада Југославије, а нарочито због агресије 1999. године, те подршке оружаног побуне и сепаратизму косовско-метохијских Арбанаса. Али, зато је ЕУ приказивана у најлепшем светлу јер је тобоже добронамерна, помаже донацијама, улаже у српску привреду, хоће да интегрише и модернизује Србију... Србија је премрежена бројним представништвима ЕУ и домаћих про-ЕУ организација, зграде државних институција окићене су симболима ЕУ, уз државне заставе често се истиче и застава ЕУ, објекти у чију изградњу или обнову су уложена чак и симболична средства из ЕУ обељена су чврсто постављеним, великим и уочљивим металним таблама на којима је то назначено, опрема болница, вртића и школа која је стигла из ЕУ пуна је пропагандних налепница које то истичу, на улазу у насеља истакнути су транспаренти захвалности ЕУ за солидарност испољену приликом страдања од временских непогода... Функционери ЕУ су свакодневно свеприсутни, нарочито у медијима где „шаљу поруке привржености Србији и жеље за њен успех на европском путу“. Све то, у ствари, у служби је доследног форсирања културе заборава да је ЕУ од првог дана југословенске кризе (више од четврт века!) сваким својим потезом, одлуком и активношћу показала изразито антисрпску оријентацију, која је нанела неупоредиво више (и материјалне) штете него што је рекламирана помоћ. Разлика у односу на НАТО једино је у томе што су њени инструменти и механизми деловања били привидно бенигнији (политички, економски, пропагандни...), мада то не значи и мање координисани и ефикасни. И данас, а нарочито у будућности, када ће српска позиција таоца „безалтернативности ЕУ“ бити све израженија, условљавање, уцењивање, дискредитовање и понижавања може само да расте.

У ствари, неопхоно је да српска перцепција евроатлантизма пође од ноторне истине да је евроатлантизам био, јесте и биће интегралан. Између НАТО и ЕУ нема истинске, суштинске, већ утилитарне, вештачке и пропагандно креиране разлике, а и она се све више губи. То експлицитно потврђују њихови званичници и документи. Управо у Београду су још 2009. године нагласили да се ради о „две комплементарне организације“, те да није довољно рећи да је „НАТО хардвер, а ЕУ софтвер“, већ да су те две организације „лева и десна нога“ трансатлантске безбедности.¹⁰ Некадашњи лидер ЕУ (Х. ван Ромпај, председник Европског Савета) био је још прецизнији на самиту НАТО у Лисабону у новембру 2010. године, нагласивши да су ЕУ и НАТО „два најприснија партнера“, да ће се њихов међусобни однос „додатно појачати усвајањем новог стратегијског концепта НАТО“ и да он, лично, „потврђује чврсту приврженост ЕУ овом подухвату“. Носталгично се присећајући времена формирања, констатовао је да „без Али-

---

¹⁰ Дискусија „Самит НАТО 2009. – нове чланице, старе чланице“, одржана у априлу 2009. године у чешкој амбасади у Београду. Видети чланак „НАТО и ЕУ су комплементарни“, *Политика*, 25. април 2009. године

јансе не би било ни Уније“ и да „наше две организације плове истим бродом¹¹ већ деценијама“. За будућност, предвидео је да ће НАТО и ЕУ имати огромну спо-собност да обликују безбедносно окружење „ако наставе да раде заједно“, те да је „време да се сруше преостали зидови који их деле“. ¹²

Србима је витално важно да се суоче са једноставном, иницијалном логиком: није „просрпска“ Немачка чланица ЕУ, а „антисрпска“ у НАТО, већ се ради о истој Немачкој која је предњачила у разбијању Југославије супротно српским интересима; не постоји разлика између „традиционално пријатељске“ Француске која је у ЕУ и „непријатељске“ Француске која је у саставу НАТО бомбардовала Републику Српску; не може бити „добра“ Велика Британија чланица (у напуштању) ЕУ, а „зла“ Велика Британија чланица НАТО, него је то једна-иста држава, чији је континуитет деловања против српских интереса доказан и предлогом резолуције о Сребреници 8. јула 2015. године у Савету безбедности УН, а која би Србе трајно стигматизовала (није усвојена због вета Русије); у ЕУ није примљена „узорита“ Хрватска, а у НАТО, пак, укључена „неоусташка“ Хрватска, већ се ради о истом евроатлантистичком миљенику одговорном за оружану заузимање Републике Српске Крајине (била под заштитом УН!), прогон више стотина хиљада Срба¹³ и присилно кроатизовање махом урбаног српског становништва... На алтер-его¹⁴ однос НАТО и ЕУ директно упућује и сам списак чланица: од 28 држава

---

¹¹ Спонтано или смишљено, исказом о „пловидби истом бродом“ Х. ван Ромпај је истакао важно заједничко својство ЕУ и НАТО – таласократски идентитет.

¹² Herman van Rompaј, „Bez NATO ne bi bilo ni EU“, <http://www.nspm.rs/hronika/herman-van-rompej-bez-nato-ne-bi-bilo-ni-eu.html> (20. 11. 2010.)

¹³ Према званичним пописима становништва, у АВНОЈ-ским границама Хрватске пред рат 1991. године било је око 582.000 Срба и око 106.000 становника који су се изјаснили као Југословени, међу којима су изразита већина, такође, били Срби. Срби су чинили 12,2% становништва Хрватске и представљали већину на готово 1/4 АВНОЈ-ске Хрватске. Прогон српског становништва учињен је у три таласа: *први* је био 1991-1992. године из насеља која нису била обухваћена сукобом и где су Срби махом били у бројчајној мањини (у првом реду из већих градова), али и из неких области где су били у већини (северни део Славонских планина, делови Подравине са Билогором...); *други* се догодио почетком маја 1995. године из западнославонског дела РСК, заузетог у нападу хрватске војске под називом „Бљесак“ и *трећи* у августу 1995. године из читавог западног дела РСК (и дела РС) током хрватске војне акције под називом „Олуја“. У следећем попису 2001. године Срба у Хрватској било је незнатно више од 200.000 (4,5%), а 2011. године испод 187.000 (4,4%), што је готово 400.000 мање него пред почетак сукоба 1991. године. Будући да становника који се изјашњавају као Југословени готово није забележено, фактичко смањење броја Срба је још веће. Индикативно је да се 2011. године мање од 53.000 (1,2%) особа изјаснило да им је матерњи језик српски! Видети у: Становништво према националној припадности и површина насеља 1991. (табела <http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G1991/pdf/G19914018.pdf> (22.7.2016); Stanovništvo prema državljanstvu, narodnosti, vjeri i materinskom jeziku, *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb, 2013, str. 11-12 (Tabela 1: Stanovništvo prema narodnosti, popisi 1971-2011; Tabela 2: Stanovništvo prema materinskom jeziku, popisi 1991, 2001. i 2011.)*.

¹⁴ Миломир Степич, „Расширение НАТО и геополитическое положение Сербии“, *Геополитика и международные отношения*, (Дугин А. Г., ред.), Кафедра Социологије Међународних Одношения Социологического факултета МГУ им. М. В. Ломоносова; Евразийское Движение, Москва, 2012, С. 659.

ЕУ, у НАТО није само 6, а од 25 европских чланица НАТО¹⁵, ЕУ не припада само 3. Важно је нагласити да најмоћније земље јесу у саставу и једне и друге организације, док су изузеци махом оне мале и безутицајне. Коначно, да ће се Србија у будућности суочити са „врћим кромпиром“ све већег фактичког јединства агресивног евроатлантизма потврђује „историјски споразум“ о јачању заједничке одбране пред новим изазовима са истока (Русија) и југа (муслиманска имиграције, тероризам), који су 8. јула 2016. године, пред почетак самита НАТО у Варшави, потписале Алијанса и Унија.¹⁶

АЛТЕРНАТИВА СРБИЈЕ: ПРОШЛОСТ, САДАШЊОСТ И БУДУЋНОСТ ЕВРОАЗИЈСТВА

Да ли униполарни, таласократски евроатлантизам у далеко одмаклом 21. веку, у условима потпуно релативизоване (Пирове?) победе над биполарним совјетским супарником пре готово три деценије, представља охолог, али анахроног „Титаника“ који плови у фатални сусрет са „леденим брегом“ мултиполаризма или „новог биполаризма“¹⁷? Неће ли то бити судар истовремено са неколико пасиониранијих, динамичнијих и флексибилнијих сила (првенствено са Русијом и Кином), које своју исконску телурократску утемељеност убрзано трансформишу у интегрални геополитички идентитет и моћ? Чак и када би се искључиле емоције, што се Србима са Запада често препоручује, зар је рационално тежити евроатлантизму када је очигледно да он има тешко решиве унутрашње проблеме, испољава ратоборну, деструктивну и готово патолошку неоимперијалну агресивност, игнорише међународно право, злоупотребљава институције и крши обавезујуће одлуке, компромитује демократске принципе, које у таквом франкештајновском облику потом намеће широм света, руши легитимне власти, изазива грађанско-етничке сукобе и цепа државе посредством субверзивних „обојених револуција“, као свој синоним форсира неолиберални концепт, иако је он постао неефикасан и контрапродуктиван, намеће вестернистички (псеудо)цивилизацијски модел, мада је он све мање привлачан за „остатак света“... Стога се не може пренебрегнути чињеница да САД и западна Европа, тј. НАТО и ЕУ као персонификације евроатлантизма, уливају све мање не само поверења, него и страхопоштовања... Ни упорно понављани, заглушујући и претећи наратив да не постоји „другачији избор“ осим евроатлантских интеграција више не важи. Упркос систематском (и системском) игнорисању, алтернатива је ближа и доступнија него што изгледа – неоевроазијство.

Класично евроазијство настајало је упоредо са првим годинама трагичног српског искуства са супранационалном државном творевином Краљевини-

---

¹⁵ Турска овде није урачуната у европске чланице НАТО.

¹⁶ http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_07/20160708_160708-joint-NATO-EU-declaration.pdf (21.7.2016.)

¹⁷ Александр Дугин, *Проект „Евразия“*, ЭКСМО, Јуза, 2004. (доступно у електронској форми: www.evrazia.org)

ном СХС. Али, евроазијска идеја, а нарочито њени геополитички аспекти, нису у то време нигде наишли на плодно тло, а то се није десило ни у српској политичкој и интелектуалној средини, упркос чињеници да су је заступали „бели“ емигранти.¹⁸ Разлог би требало тражити како у објективно неодговарајућим општим друштвеним условима, тако и у мотивима формирања и функционисања јужнословенске државе. Они су, у суштини, мање били идеолошки, а много више геополитички. „Склепале“ су је приатлантске силе-победнице у Великом рату САД, Велика Британија и Француска тако да покрива простор од јужних падина Алпа до ширег залеђа Солуна и буде у саставу антигерманског и антисовјетског (антируског) Санитарног кордона од Балтика до Медитерана. Дакле, та *buffer-state* била је прозападна, таласократска творевина, али којом је, на први поглед парадоксално, владала српска династија и у којој су православни, телурократски, проруски Срби били већина. Да се не би догодила српска преоријентација ка СССР (Русији), контролна улога била је додељена католичком словеначком и хрватском елементу. *De facto*, српски народ и српске земље били су злоупотребљени као стуб државе која је била антипод Совјетском Савезу, за кога су евроазијци, упркос идеолошке непомирљивости, ипак афирмативно тврдили да представља раскид са погубном тровековном европејштином и позападњачењем, повратак традиционалној руској сакрално-географској самоспознаји и отелотворење евроазијског континенталистичког идентитета.

Евроазијци су сматрали да је потребна темељна ревизија историјско-цивилизацијског поимања Русије и њено радикално репозиционирање у светским односима. Њихов *трећи пут* подразумевао је да Русија не припада ни Европи, ни Азији, већ да је трећи, средишњи континент на евроазијском копну – *Русија-Евроазија*. Петар Савицки, који је идеју евроазијства артикулисао геополитички, одредио је апроксимативни територијални опсег Русије-Евроазије¹⁹, који се може и картографски реконструисати²⁰. Али, на западу је оставио просторну недоумицу да ли је њена граница дуж *стратешког источноевропског „сужења“* (Одеса-Нарва) или дуж *централноевропског стратешког „сужења“* (Трст-Гдањск). Унутар те *Зоне дилеме*²¹ налази се и Балкан. Стога, није погрешно закључити да је геополитика евроазијства рачунала и са Краљевином СХС, тј. са српским простором као саставним делом телурократске Русије-Евроазије, која јесте, „гео-

---

¹⁸ Неки од водећих евроазијаца касније су нашли прибежиште међу Србима. Георгије В. Флоровски и Николај Н. Алексејев су готово читав Други светски рат провели у окупираној Југославији. Флоровски је прво у Белој Цркви био свештеник и предавач Кадетског корпуса и Женског института, да би од 1942. године предавао у Руској гимназији у Београду. Алексејев, истакнути правник, универзитетски професор и аутор више књига из филозофије државе и права, живео је у Београду и предавао на Правном факултету.

¹⁹ Петр Николаевич Савицкий, „Евразийство“, *Евразийский временник*, Кн. 4. Берлин, 1925. www.gumilevica.kulichki.net

²⁰ Миломир Степић, „Србија у евроазијској и неоевроазијској концепцији – упоредна геополитичка анализа“, *Русија и Балкан – питање сарадње и безбедности*, Институт за политичке студије, Београд, 2008, стр. 31.

²¹ Миломир Степић, *Геополитика неоевроазијства – позиција српских земаља*, Институт за политичке студије, Београд, 2013, стр. 47-48.

графски, етнички, привредни, историјски итд. (итсл.) „предео“ истовремено“²². Иако је руска емигрантска идеја евроазијства издисала упоредо са све очигледнијим колапсом монархистичке јужнословенске државе, да би, потом, и једна и друга биле усисане у историјски вртлог Другог светског рата, по његовом завршетку обе су доживеле реинкарнацију. Југославија, после великих српских жртава и њиховог геноцидног уништавања у НДХ, реконструисана је у незнатно промењеним спољашњим границама, али на потпуно промењеним идеолошким основама и са новим, федеративним унутрашњим политичко-територијалним устројством. СССР, такође уз огромне губитке махом Руса, победио је у рату и веома брзо постао биполарни антипод таласократском Западу, са којим је разграничио интересну сферу линијом *централноевропског стратешког „сужења“*(!), чак и западније од ње. Тако је практично, а историјско-геополитички парадоксално, остварен део сна евроазијаца. Али, убрзо је уследио кошмар изазван преласком титоистичке Југославије у прозападни, таласократски табор 1948. године, чиме је совјетска (руска) интересна сфера перфорирана. Потоња, наводно несврстана, кроатоцентрична „друга“ Југославија све до свог слома била је важна карика опкољавања, запречавања и „обуздавања“ СССР, а традиционално проруски српски чинилац у њеном саставу – поново талац те антируске творевине.

Обнова евроазијске идеје настала је као резултат руског трагања за постсовјетском самоспознајом и местом у постхладноратовском свету, разочарања у лицемерни Запад, проналажења начина парирања униполаризму, позиционирања наспрам експанзионистичког евроатлантизма, те нужности редефинисања светског поретка у коме би значајну улогу имала обновљена, трансформисана Русија и остале силе Евроазије. Ново евроазијство (неовроазијство), иако га одликују различити приступи, рукавци, домети и визије будућности, темељи се на неколико кључних постулата – континентализму, антиамериканизму, мултиполаризму и руском пијемонтизму (Русија-Евроазија као језгро меридијански издужене Пан-Евроазије). После вишегодишњег теоријског меандрирања, те несхватања и маргинализовања чак и у самој Русији, у другој деценији 21. века показало је да нуди рационалне и ефикасне одговоре на изазове постмодерног света, да би се данас етаблирало и као званична државна политика. Иако бројни руски мислиоци припадају неоевроазијском правцу, персонификује га А. Дугин, чије дело је најкомплетније и који је осмислио конзистентан механизам, инструменте и просторну визуелизацију трансформисања униполарног у мултиполарни светски систем. Тај процес одвија се у четири фазе: 1) Уводна фаза или констатовање глобалне геополитичке (униполарне) стварности; 2) Реактивна фаза или зачетак евроазијске контрастратегије; 3) Мултиполарна фаза или формирање зоналних „пан-области“ и 4) Великопросторна фаза или структурисање

---

²² Петр Николаевич Савицкий, „Географический обзор России-Евразии“, *Россия – особый географический мир*, Прага, 1927. (стр. 219-232). Наведено према: Петр Николаевич Савицкий, *Континент Евразия*, Аграф, Москва, 1997. (репринт)

„зона“.²³ У неоевроазијској геополитичкој концепцији важно место одређено је простору источне и југоисточне Европе („Велика Источна Европа“), која би имала улогу „копче“ између Русије-Евроазије и будуће континенталистички профилисане Европе ослобођене од америчке доминације.²⁴ Као један од приоритетних задатака Русије апострофира се ширење утицаја на балканске православне земље и народе међу којима је и српски.²⁵ Српско-руска „конекција“ важна је за геополитику неоевроазијства, али сама Србија недовољна је да гарантује сигурност њене реализације. Стога би недостајући балкански вектор („осовина пријатељства“) из Москве требало да буде оријентисан према српским земаљама у њиховим целовитим историјско-географским габаритима и у будућности организованим у једну државну (или државолику, супрадржавну) политичко-територијалну јединицу.²⁶

Са становишта српских свеобухватних (и просторних, тј. геополитичких) интереса, те садашње и будуће оријентације, неоевроазијство у поређењу са евроатлантизмом има неколико кључних, суштински важних и дугорочних предности:

- Неоевроазијство не доводи у питање *логичност редоследа интеграције*. Нити неоевроазијство као теоријско-концепцијска поставка, а нити Русија као његова држава-парадигма, нису се залагали за укидање некадашње Југославије као ширег интеграционог оквира егзистенције српског народа, нису оспоравали природну и демократску могућност да се на југословенским рушевинама српске земаље прво интегришу у целовиту, националну српску државу и тек се потом, евентуално, определе за супранационалне (евроатлантске) интеграције, противили су се одвајању Црне Горе од Србије, никада у својој агенди нису имали подршку сепаратизму Арбанаса на Косову и Метохији и распарчавању Србије (Русија, али и Кина, штите интегритет Србије тамо где је најважније – у Савету безбедности УН). Супротно томе, евроатлантизам је све чинио, чини и чиниће за српску националну дезинтеграцију, изнуђујући да само у тако територијално аморфном и фрагментираним стању добију „улазницу“ за њене организације ЕУ и НАТО.

---

²³ На основу више извора, као што су *Евразийский взгляд – основные принципы доктринальной евразийской платформы*, Арктогея центр, Москва, 2001; *Евразийская теория в картах*. [http://geopolitica.ru/Maps\(1,2,3,4\)](http://geopolitica.ru/Maps(1,2,3,4)); Александр Дугин, *Проект „Евразия“*, ЭКСМО, Яуза, 2004; Александр Дугин, *Геополитика постмодерне*, Преводилачка радионица „Росиф“, ИКП „Никола Пашић“, Београд, 2009, наведене четири фазе издвојио је М. Степић. Видети у: М. Степић, *Геополитика неоевроазијства – позиција српских земаља*, стр. 101-136.

²⁴ Александр Гельевич Дугин, *Геополитика*, Академический Проект; Гаудеамус, Москва, 2011, С. 478.

²⁵ Александр Дугин, Владимир Добренков, „К внешнеполитической стратегии России в XXI веке“, *Русское время*, № 2, январь-март 2010, Центр консервативных исследований социологического факультета МГУ, Москва, 2010. (доступно и на: <http://konservatism.org/konservatism/theory/180410222514.xhtml>)

²⁶ Миломир Степић, „Балкан – недостајуће исходиште неоевроазијског вектора“, *Српска политичка мисао*, год. XXI, vol. 44, № 2/2014, Институт за политичке студије, Београд, 2014, стр. 126.

- Према критеријуму *цивилизацијске и геополитичке компатибилности интеграције*, српски идентитет је у потпуном сагласју и са Русијом и са неоевроазијством. Иако се често тенденциозно пропагира тзв. европски културни простор и европска цивилизација, који, следствено, подразумевају и српску припадност њима, ауторитативни мислиоци сматрају да то не може бити тачно, већ да је Европа подељена на Западну и Православну цивилизацију. Сходно томе, данашњи Срби и српске земље не припадају католичко-протестантској Западној цивилизацији, него су већином православни и у саставу просторног ареала Православне цивилизације²⁷, у којој духовну, популациону, просторну и другу лидерску улогу имају (такође) православни Руси. Исто тако, савремени српски геополитички идентитет²⁸, који је, историјски посматрано, имао заступљену и мариитиму компоненту, после вишевековног потискивања од мора сада је махом копнени, континенталистички, телурократски, те је и по том основу комплементаран руском, евроазијском, а не таласократском, евроатлантистичком.

- Са становишта *дугорочне перспективности интеграције*, српска оријентација ка неоевроазијству је не само логична и рационална, него и спасоносна. Вишедимензионално повезивање простора Евроазије је у замаху, интеграција се не заснива на принуди и уцени, већ на добровољности и заједничким енергетским, економским, комуникацијским, геополитичким, безбедносним и другим интересима, у елану и темпу кохезије предњаче два глобална колоса – најпространија и ресурсима најбогатија (Русија) и најмногуљуднија и привредно најдинамичнија земља (Кина) – а око њих се сабира све више следбеника (Индија, друга по броју становника у свету, Казахстан, Иран...), евроазијски центрипетални процес је прогресиван и све више се концепцијски артикулише, организационо профилише и институционализује (Евроазијски економски савез, Шангајска организација за сарадњу, Организација уговора о колективној безбедности, Нови пут свиле и друге)... Истовремено, евроатлантистички Запад, кога ни обилним „медјским заслађивачима“ више није могуће идеализовати, одавно је прошао свој зенит и све више убрзава низбрдицом бесперспективности – економско-финансијских проблема, социјалних антагонизама, унутрашње дезинтеграције, етно-расних конфликта, геополитичке анахроности... Излазак Велике Британије из ЕУ представља индикативан показатељ почетка тешко заустављивог „парања џемпера“. За Србију, дакле, алтернатива евроатлантистичком опредељењу јесте неоевроазијство, мада је оно још увек у почетним развојним фазама и у територијалном смислу није „на дохват руке“.²⁹

---

²⁷ S. Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. (Map 1.3 „The World of Civilizations: Post-1990“, pp. 26-27).

²⁸ О феномену геополитичког идентитета као саставном делу такође сложеног националног идентитета нема много истраживања. Анализу на српском примеру видети у: Миломир Степић, „О српском геополитичком идентитету“, *Српска политичка мисао*, бр. 2/2012, година XIX, свеска 36, Институт за политичке студије, Београд, 2012, стр. 11-40.

²⁹ Опширније о кључним разлозима „за“ и „против евроатлантског или неоевроазијског опредељења Србије видети у: Миломир Степић, „Три (суштинска) критеријума у српском избору супрана-

И ТРЕЋИ „ПЛАСТ СЕНА“ ПРЕД НЕОДЛУЧНОМ СРБИЈОМ: КИНА

Владајуће „гарнитуре“ Србије после 2000. године дисциплиновано воде земљу према ЕУ (и у НАТО, мада не тако очигледно), што је супротно вољи народа који није ни добио прилику да о тако круцијалној националној ствари референдумски одлучи.³⁰ Према истраживањима јавног мњења, упркос вишегодишњем агресивном деловању медија, огромним новчаним средствима уложеним у стварање идеализоване слике евроатлантизма и плаћање његових промотера, катастрофичним претњама ако се скрене са „европског пута“, те пословичне прозападне пристрасности већине организатора истраживања, подршка укључивању Србије у ЕУ и НАТО рапидно се смањује³¹ и у првим месецима 2016. године „за“ ЕУ определило би се једва преко 1/2, а „за“ НАТО нешто изнад 1/10 грађана.³² Истовремено, уочљиво је расло проруско расположење, и то не само у етно-цивилизацијском, већ и у геополитичком смислу. Суочена са таквим *хтењем* демоса, српска политичка класа је своје *морање*, маскирала привидно спасоносном, а у ствари нереалном и практично неспроводивом крилатицом „и Русија, и Европа“ (чувајући се помињања НАТО!). У складу са више пута јавно прокламованом потребом „промене свести“ и анестезирањем „емотивне“ и „невизионарске“ српске популације, континуирано се упућује нонсенс-порука о „нашој чврстој опредељености за европске интеграције, али и пријатељство и сарадњу са Русијом“. А зашто не би била логичнија, рационалнија и очигледно демокра-

---

ционалне интеграције“, *Српска политичка мисао*, год XX, vol. 42, № 4/2013, Институт за политичке студије, Београд, 2013, стр. 39-53.

³⁰ Разилажење већинског става народа и политичког деловања њихових вођа има трагичне разmere и З. Милошевић је тај феномен назвао „рат елите с народом“. Видети у: Зоран Милошевић, „Где ти је држава, Каине?“, *Где ти је држава, Каине? Будућност словенских држава* (приредио З. Милошевић), Центар академске речи, Шабац, 2015, стр. 12.

³¹ *Грађани Србије између ЕУ, Русије и НАТО*, Београдски центар за безбедносну политику, Београд, 2012. (графикон на стр. 18) Публикација представља анализу извршену на основу истраживања јавног мњења под насловом „Шта грађани мисле о својој и безбедности Србије“, које је у септембру 2012. године спровео Центар за слободне изборе и демократију (ЦеСИД). Видети у: http://bezbednost.org/upload/document/gradjani_srbije_izmedju_eu_rusije_i_nato.pdf (29.07.2016.)

³² ЦеСИД је почетком априла 2016. године, непосредно пред парламентарне изборе у Србији, спровео истраживање мишљења грађана као део пројекта „Јачање одговорности изабраних представника грађана у Србији“, које је подржала Америчка агенција за међународни развој (USAID). Према том истраживању, прикључење Србије ЕУ подржава 53%, а за улазак Србије у НАТО је 14% грађана. Видети у: http://www.cesid.rs/uploads/lt/usaaid/cesid-predstavio-rezultate-najnovijeg-istra-ivanja-javnog-mnjenja-o-politi-koj-situaciji-u-srbiji/CeSID_Konferencija-19.04.2016.pdf Ови показатељи слични су онима који су добијени“ непуну годину раније, приликом истраживања јавног мњења на тему „Активизам грађана у Србији“ из јуна 2015. године, на основу којих је ЦеСИД констатовао да, у односу на ранија истраживања, расте број оних који се противе европским интеграцијама. Видети у: <http://www.cesid.rs/lt/articles/usaaid/predstavljani-rezultati-istra-ivanja-javnog-mnjenja-aktivizam-gra-ana-u-srbiji.html> (29.07.2016) И нека ранија истраживања потврдила су тренд раста ЕУ-скептицизма, само што је подршка грађана прикључењу Србије ЕУ била знатно испод 1/2 (на пример, у априлу 2013. године износила је 46%). Видети у: Слободан Антонић, „О „дебриселизацији“ бирача: евроскептицизам у јавном мњењу Србије“, *Национални интерес*, година IX, vol. 16, број 1/2013, Институт за политичке студије, Београд, 2013, стр. 85

тски утемељенија обрнута „формула“: „наше чврсто опредељење за евроазијске интеграције, али и пријатељство и сарадња са САД и ЕУ (Немачком, Француском, Италијом...)“?

Који су разлози српске псеудонеутралности, тј. више реторичког српског лавирања, а у ствари самоубилачког срљања у евроатлантистичко „живо благо“, у коме ће се, упркос српском самообмањујућем непомерању, пропадање ипак наставити и трагично авршити? Наратив да се ради о тактизирању и „куповини времена“ јер су „САД и Запад још увек јаки“ и „Србија опкољена чланицама ЕУ и НАТО“, док су „евроазијске интеграције тек у зачетку“, а „Русија и не позива Србију да се у њих укључи“ не могу бити оправдање, а још мање су решење. Србију су њене вође већ увеле у многе тешко раскидиве „аранжмане“ са ЕУ и НАТО, довеле је у зеленашку зависност од америчких и европских финансијских институција, везале је војно, привредно, трговински, културно, просветно, научно и медијски за носиоце „тврде“ и „меке“ моћи Запада, потписале обавезујуће документе и уговоре који се косе са елементарним националним интересима, првенствено са државним суверенитетом и територијалним интегритетом... Парадигматичан доказ је Косово и Метохија, поводом кога ЕУ и НАТО не пропуштају готово ни једну прилику да делују антисрпски, те без зазора уцењују Србију да „нормализује односе са Косовом“ и „до окончања пута у ЕУ са Косовом потпише правно обавезујући споразум“, што је, у ствари, (не)формално признање независности. Евентуална промена курса могла би за последицу да има казну по „украјинском моделу“, као и читаву палету већ опробаних инструмената за дестабилизацију државе, промену непослушне власти и инсталирање кооперативније – активирање примирених сепаратизама националних мањина и покушаје насилних сецесија, потпаљивање „војвођанског питања“, покретање „обојене револуције“, отказивање послушности и државни удар инструментализованих безбедносних структура, побуне у студентским домовима, универзитетима и затворима, социјални немири и штрајкови утицајних „еснафа“, опструкција рада „шесте колоне“ позициониране унутар државних институција... Унапред инхибирана оваквим могућим претњама, отуђена политичка номенклатура неће бити у стању да уочи критичан, преломни моменат на глобалној сцени, промену геополитичких и геоекономских парадигми, те преузимање иницијативе нових актера који своју моћ по правилу доказују на Балкану.

А карактер и темпо глобалних трансформација достиже епохалне размере и све теже се може контролисати. Светски систем одавно је постао асинхрон и њиме досадашњи челници (САД и Запад) више очигледно не могу да управљају. Раније успостављене геополитичке парадигме нужно ће се прилагодити, па чак и суштински трансформисати у складу са постмодерним приликама. Промене су неизбежне, али оне могу да буду позитивне и негативне – од планетарног, (транс)континенталног и (транс)океанског, до макро-, мезо- и микрорегионалног плана. И даље ће их делимично артикулисати раније велике силе, али ће „диригентску палицу“ све више преузимати Кина. Својом стратегијом Новог пута свиле (Један појас – један пут) настојаће да преузме доминацију у Евроазији, тј. у читавом Старом свету, истискујући САД као не-евроазијског

„уљеза“ и подређујући себи домицилне силе – Русију, Индију, ЕУ, исламске земље... Придржавајући се свевремене „Мекиндерове константе“, и Кина ће ући у надметање за контролу централне и (југо)источне Европе. То је простор који је, у формату „16+Кина“, већ добио изванредно важну улогу „копче“ два правца кинеског продора у Европу – Економског (копненог) пута свиле и Поморског пута свиле за 21. век. Дакле, у „Балкански геополитички чвор“ уплиће се још један снажан актер и прети да га „гордијевски“ пресече, блокирајући западне, mitteleuropске, руске и исламске векторе. Србија и српске земље у целини, будући да имају централни балкански положај и контролишу кључне балканске коридоре, већ су апострофирани као регионални кинески фаворит. То је улога која не може (и не би смела) да се одбије, што српску позицију – већ довољно деликатну – чини још компликованијом. Нужно је уважити чињеницу да геополитичко клатно глобалне надмоћи очигледно мења отклон од евроатлантизма ка евроазијству, али то више неће бити ексклузивно руска, већ и кинеска варијанта. Штавише, већ су видљиве назнаке стварања неког њиховог компромисног, заједничког деривата. У тим околностима, да ли ће се појавити и бити проглашен индигенитетом, допуњени, и даље несврстаноидни српски образац: „и Русија, и Европа – и Кина“?

ЛИТЕРАТУРА

- Антонић, Слободан: „О ‚дебриселизацији‘ бирача: евроскептицизам у јавном мњењу Србије“, *Национални интерес*, година IX, vol. 16, број 1/2013, Институт за политичке студије, Београд, 2013.
- Дугин, Александр: *Проект „Евразия“*, ЭКСМО, Јуза, 2004.
- Дугин, Александар: *Геополитика постмодерне*, Преводилачка радионица „Росиф“; ИКП „Никола Пашић“, Београд, 2009.
- Дугин, Александр; Добренџков, Владимир: „К внешнеполитической стратегии России в XXI веке“, *Русское время*, № 2, январь-март 2010, Центр консервативных исследований социологического факультета МГУ, Москва, 2010.
- Дугин, Александр Гельевич: *Геополитика*, Академический Проект; Гаудеамус, Москва, 2011.
- Милошевић, Зоран: „Где ти је држава, Каине?“, *Где ти је држава, Каине? Будућност словенских држава* (З. Милошевић, прир.), Центар академске речи, Шабац, 2015.
- Ристић, Љубодраг: *Србија у британској политици 1889-1903*, Балканолошки институт САНУ, Београд, 2014.
- Rompaј, Herman van: „Bez NATO ne bi bilo ni EU“, <http://www.nspm.rs/hronika/herman-van-rompej-bez-nato-ne-bi-bilo-ni-eu.html>
- Савицкий, Петр Николаевич: „Евразийство“, *Евразийский временник*, Кн. 4. Берлин, 1925. (доступно на www.gumilevica.kulichki.net)

- Савицкий, Петр Николаевич: *Континент Евразия*, Аграф, Москва, 1997.
- Степић, Миломир: „Србија у евроазијској и неоевроазијској концепцији – упоредна геополитичка анализа“, *Русија и Балкан – питање сарадње и безбедности*, Институт за политичке студије, Београд, 2008.
- Степич, Миломир: „Расширение НАТО и геополитическое положение Сербии“, *Геополитика и международные отношения*, (Дугин А. Г., ред.), Кафедра Социологии Международных Отношений Социологического факультета МГУ им. М. В. Ломоносова; Евразийское Движение, Москва, 2012.
- Степић, Миломир: „О српском геополитичком идентитету“, *Српска политичка мисао*, год. XIX, vol. 36, бр. 2/2012, Институт за политичке студије, Београд, 2012.
- Степић, Миломир: *Геополитика неоевроазијства – позиција српских земаља*, Институт за политичке студије, Београд, 2013.
- Степић, Миломир: „Три (суштинска) критеријума у српском избору супранационалне интеграције“, *Српска политичка мисао*, год XX, vol. 42, № 4/2013, Институт за политичке студије, Београд, 2013.
- Степић, Миломир: „Балкан – недостајуће исходиште неоевроазијског вектора“, *Српска политичка мисао*, год. XXI, vol. 44, бр. 2/2014, Институт за политичке студије, Београд, 2014.
- Степић, Миломир: „Српски пример детериторијализације националног интереса“, *Национални интерес*, год. XI, vol. 24, бр. 3/2015, Институт за политичке студије, Београд, 2015.
- Huntington, Samuel: *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon & Schuster, New York, 1996.
- *Građani Srbije između EU, Rusije i NATO*, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, 2012.
- *Евразийский взгляд – основные принципы доктринальной евразийской платформы*, Арктогея центр, Москва, 2001.
- „Евразийская теория в картах“. <http://geopolitica.ru/Maps>
- „НАТО и ЕУ су комплементарни“, *Политика*, Београд, 25. април 2009.
- Становништво према националној припадности и површина насеља 1991. <http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G1991/pdf/G19914018.pdf>
- Stanovništvo prema državljanstvu, narodnosti, vjeri i materinskom jeziku, *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011*. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb, 2013.
- http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_07/20160708_160708-joint-NATO-EU-declaration.pdf
- <http://www.cesid.rs/lt/articles/usaid/predstavljani-rezultati-istra-ivanja-javnog-mnjenja-aktivizam-gra-ana-u-srbiji.html>
- http://www.cesid.rs/uploads/lt/usaid/cesid-predstavio-rezultate-najnovijeg-istra-ivanja-javnog-mnjenja-o-politi-koj-situaciji-u-srbiji/CeSID_Konferencija-19.04.2016.pdf

Milomir STEPIĆ, PhD, Professor
THE FALSE BURIDANIC DILEMMA OF SERBIA

Resume

Serbian geopolitical orientation in the post-Yugoslav period is not clearly profiled. It still has the markings of false Titoistic non-alignment, which today implies the practical routing towards the West and euroatlantism, while the ties with Russia and eurasianism remain symbolic. That commitment is still justified by the clear domination of euroatlantism, since the organizations that personify it – the EU and NATO – surround Serbia. Because of that, the propaganda of glorifying euroatlantism is ever so present, despite the fact that it is essentially in collision with Serbian interests- it takes actively takes part in the disintegration of Serbia and Serbian lands, it is incompatible with the Serbian civilisational and geopolitical identity and, in long terms, presents a non-perspective integration. On the other hand, there appears an alternative – Eurasianism, which is articulated by Russia, and whose proprieties and goals are more fitting for Serbia. It is an economically prosperous integration, which advocates a more balanced, multipolar order, it (also) implies an Orthodox civilization whose telurocratic geopolitical character is in accordance with the Serbian one, it does not have an aggressive expansionistic orientation, it wasn't anti-Serbian during the breakup of Yugoslavia, supports the territorial integrity of Serbia and the survival of the Republic of Srpska... In accordance with that, the Buridanic indecisiveness of Serbia will not be sustainable for much longer. It will be questioned even more by the breakthrough of China in Central Europe and the Balkans.

Key words: geopolitics, euroatlantism, (neo)eurasianism, pseudo-neutrality, Serbia